

๓. มิจฺจตฺตสฺส

[๑๐๓] มิจฺจตฺตํ ภิกฺขเว อาคมฺม วิราธนา โหติ ใน อาราธนา. กถญฺจ ภิกฺขเว มิจฺจตฺตํ อาคมฺม วิราธนา โหติ ใน อาราธนา? มิจฺจาทิฏฺฐิกสฺส ภิกฺขเว มิจฺจาสงฺกปฺโป ปโหติ, มิจฺจาสงฺกปฺปสฺส มิจฺจาวาจา ปโหติ, มิจฺจาวาจสฺส มิจฺจากมฺมณฺโต ปโหติ, มิจฺจากมฺมณฺตสฺส มิจฺจาทาซีโว ปโหติ, มิจฺจาทาซีวสฺส มิจฺจาวายาโม ปโหติ, มิจฺจาวายามสฺส มิจฺจาสติ ปโหติ, มิจฺจาสติสฺส มิจฺจาสมาธิ ปโหติ, มิจฺจาสมาธิสฺส มิจฺจาวาณํ ปโหติ, มิจฺจาวาณิสฺส^๑ มิจฺจาวิมุตฺติ ปโหติ. เอวํ โข ภิกฺขเว มิจฺจตฺตํ อาคมฺม วิราธนา โหติ ใน อาราธนา.

สมฺมตฺตํ ภิกฺขเว อาคมฺม อาราธนา โหติ ใน วิราธนา. กถญฺจ ภิกฺขเว สมฺมตฺตํ อาคมฺม อาราธนา โหติ ใน วิราธนา? สมฺมาทิฏฺฐิกสฺส ภิกฺขเว สมฺมาสงฺกปฺโป ปโหติ, สมฺมาสงฺกปฺปสฺส สมฺมาวาจา ปโหติ, สมฺมาวาจสฺส สมฺมากมฺมณฺโต ปโหติ, สมฺมากมฺมณฺตสฺส สมฺมาอาซีโว ปโหติ, สมฺมาอาซีวสฺส สมฺมาวายาโม ปโหติ, สมฺมาวายามสฺส สมฺมาสติ ปโหติ, สมฺมาสติสฺส สมฺมาสมาธิ ปโหติ, สมฺมาสมาธิสฺส สมฺมาวาณํ ปโหติ, สมฺมาวาณิสฺส สมฺมาวิมุตฺติ ปโหติ. เอวํ โข ภิกฺขเว สมฺมตฺตํ อาคมฺม อาราธนา โหติ ใน วิราธนาติ. ตติยํ.

๔. พิชฺสุตฺต

[๑๐๔] มิจฺจาทิฏฺฐิกสฺส ภิกฺขเว ปุริสปุคฺคสฺส มิจฺจาสงฺกปฺปสฺส มิจฺจาวาจสฺส มิจฺจากมฺมณฺตสฺส มิจฺจาทาซีวสฺส มิจฺจาวายามสฺส มิจฺจาสติสฺส มิจฺจาสมาธิสฺส มิจฺจาวาณิสฺส มิจฺจาวิมุตฺติสฺส ยถญฺจ กายกมฺมํ ยถาทิฏฺฐิสฺมตฺตํ สมากินฺนํ,^๒ ยถญฺจ วจีกมฺมํ... ยถญฺจ มโนกมฺมํ ยถาทิฏฺฐิ สมตฺตํ สมากินฺนํ, ยา จ เจตนา ยา จ ปตฺถนา โย จ ปณฺธิเย จ สงฺขารรา, สพฺเพ เต ธมฺมา อนิฏฺฐาย อกนฺตาย อมฺนาปาย อหิตาย ทุกฺขาย สํวตฺตนฺติ. ตํ กิสฺส เหตุ? ทิฏฺฐิ หิ^๓ ภิกฺขเว ปาปิกา.

เสยฺยถาปี ภิกฺขเว นิมฺพพีชํ วา โสธตฺกพีชํ วา ติตฺตกาลาพฺพีชํ วา อลฺลายุ ปจฺวิยา นิภฺชิตฺตํ ยถญฺจ ปจฺวิรํ อูปาทียติล ยถญฺจ อาโปรํ อูปาทียติ, สพฺพนฺตํ ติตฺตกตฺตาย กญฺจกตฺตาย อสํวตฺตตฺตาย สํวตฺตติ. ตํ กิสฺส เหตุ? พิชฺสญฺหิ ภิกฺขเว ปาปิกํ. เอวเมว โข ภิกฺขเว มิจฺจาทิฏฺฐิกสฺส ปุริสปุคฺคสฺส มิจฺจาสงฺกปฺปสฺส มิจฺจาวาจสฺส มิจฺจากมฺมณฺตสฺส มิจฺจาทาซีวสฺส มิจฺจาวายามสฺส มิจฺจาสติสฺส มิจฺจาสมาธิสฺส มิจฺจาวาณิสฺส มิจฺจาวิมุตฺติสฺส ยถญฺจ กายกมฺมํ ยถาทิฏฺฐิสฺมตฺตํ สมากินฺนํ, ยถญฺจ วจีกมฺมํ... ยถญฺจ มโนกมฺมํ ยถาทิฏฺฐิ สมตฺตํ สมากินฺนํ, ยา จ เจตนา ยา จ ปตฺถนา โย จ

^๑ อ.ม. มิจฺจาวาณิสฺส, อังคุตตรนิกาย ทสกนินาต เล่ม ๒๔

^๒ อ.ม. สมากินฺนํ

^๓ อ.ม. หิสฺส

ปณฺธิ เย จ สงฺขารํ, สฬฺหเพ เต ฐมฺมา อนฺนิฏฺฏาย กณฺตาย มณฺาปาย อหิตาย ทุกฺขาย
สํวตฺตณฺติ. ตํ กิสฺส เหตุ? ทิฏฺฐิ หิ²³³ ภิกฺขเว ปาปิกา.

สมฺมาทิฏฺฐิกิสฺส ภิกฺขเว ปุริสปุคฺคสฺส สมฺมาสงฺกปฺปสฺส สมฺมาวาจสฺส
สมฺมากมฺมณฺตสฺส สมฺมาอาชีวสฺส สมฺมาวายามสฺส สมฺมาสติสฺส สมฺมาสมาธิสฺส
สมฺมาภาวนิสฺส สมฺมาวิมุตฺติสฺส ยถฺเจว กายกมฺมํ ยถาทิฏฺฐิสมฺมตฺตํ สมฺมาทินฺนํ, ยถฺจ
วจีกมฺมํ ยถาทิฏฺฐิสมฺมตฺตํ สมฺมาทินฺนํ... ยถฺจ มโนกมฺมํ ยถาทิฏฺฐิสมฺมตฺตํ สมฺมาทินฺนํ, ยา จ
เจตนา ยา จ ปตฺถนา โย จ ปณฺธิ เย จ สงฺขารํ, สฬฺหเพ เต ฐมฺมา อนฺนิฏฺฏาย กณฺตาย
มณฺาปาย หิตาย สุขาย สํวตฺตณฺติ. ตํ กิสฺส เหตุ? ทิฏฺฐิ หิ⁴ ภิกฺขเว ภทฺธิกา.

เสยฺยธาปิ ภิกฺขเว อจฺจุพีขํ วา สาลิพีขํ วา มุทฺธิกาพีขํ วา อลฺลวย ปจฺวิยา
นิฏฺฐิตํ ยถฺจ ปจฺวิรํ อฺปาทียติ, ยถฺจ อาโปรํ อฺปาทียติ, สฬฺหพฺพตํ สาทตฺตตาย มรฺตตาย
อเสจฺนกตฺตตาย สํวตฺตณฺติ. ตํ กิสฺส เหตุ? พีชณฺหิ ภิกฺขเว ภทฺทกํ. เอวเมว โข ภิกฺขเว
สมฺมาทิฏฺฐิกิสฺส ปุริสปุคฺคสฺส สมฺมาสงฺกปฺปสฺส สมฺมาวาจสฺส สมฺมากมฺมณฺตสฺส
สมฺมาอาชีวสฺส สมฺมาวายามสฺส สมฺมาสติสฺส สมฺมาสมาธิสฺส สมฺมาภาวนิสฺส
สมฺมาวิมุตฺติสฺส ยถฺเจว กายกมฺมํ ยถาทิฏฺฐิสมฺมตฺตํ สมฺมาทินฺนํ, ยถฺจ วจีกมฺมํ... ยถฺจ
มโนกมฺมํ ยถาทิฏฺฐิสมฺมตฺตํ สมฺมาทินฺนํ, ยา จ เจตนา ยา จ ปตฺถนา โย จ ปณฺธิ เย จ
สงฺขารํ, สฬฺหเพ เต ฐมฺมา อนฺนิฏฺฏาย กณฺตาย มณฺาปาย หิตาย สุขาย สํวตฺตณฺติ. ตํ กิสฺส
เหตุ? ทิฏฺฐิ หิ ภิกฺขเว ภทฺธิกาติ. จตฺตุถํ.

๕. วิชาสุตต

[๑๐๕] อวิชา ภิกฺขเว ปุพฺพกมา กุสฺลนํ ฐมฺมานํ สมฺปาตติยา อนฺวเทว
อหิริกํ อนนฺตตปฺปํ. อวิชาคตฺส ภิกฺขเว อวิทฺทฺสนิ มิจฺฉาทิฏฺฐิ ปโหติ, มิจฺฉาทิฏฺฐิกิสฺส
มิจฺฉาสงฺกปฺโป ปโหติ, มิจฺฉาสงฺกปฺปสฺส มิจฺฉาวาจ ปโหติ, มิจฺฉาวาจสฺส มิจฺฉากมฺมณฺโต
ปโหติ, มิจฺฉากมฺมณฺตสฺส มิจฺฉาอาชีโว ปโหติ, มิจฺฉาอาชีวสฺส มิจฺฉาวายาโม ปโหติ,
มิจฺฉาวายามสฺส มิจฺฉาสติ ปโหติ, มิจฺฉาสติสฺส มิจฺฉาสมาธิ ปโหติ, มิจฺฉาสมาธิสฺส
มิจฺฉาภาวนํ ปโหติ, มิจฺฉาภาวนิสฺส มิจฺฉาวิมุตฺติ ปโหติ.

วิชา ภิกฺขเว ปุพฺพกมา กุสฺลนํ ฐมฺมานํ สมฺปาตติยา, อนฺวเทว หิริตตปฺปํ.
วิชาคตฺส ภิกฺขเว วิทฺทฺสนิ สมฺมาทิฏฺฐิ ปโหติ, สมฺมาทิฏฺฐิกิสฺส สมฺมาสงฺกปฺโป ปโหติ,
สมฺมาสงฺกปฺปสฺส สมฺมาวาจ ปโหติ, สมฺมาวาจสฺส สมฺมากมฺมณฺโต ปโหติ,
สมฺมากมฺมณฺตสฺส สมฺมาอาชีโว ปโหติ, สมฺมาอาชีวสฺส สมฺมาวายาโม ปโหติ,
สมฺมาวายามสฺส สมฺมาสติ ปโหติ, สมฺมาสติสฺส สมฺมาสมาธิ ปโหติ, สมฺมาสมาธิสฺส
สมฺมาภาวนํ ปโหติ, สมฺมาภาวนิสฺส สมฺมาวิมุตฺติ ปโหติ. ปณฺจมํ.

⁴ อ.ม. หิสฺส

๗. โฉวนสุตต

[๑๐๗] อตถิ ภิกขเว ทกฺขิณฺณสุ ชนปเทสุ โฉวนํ นาม, ตตถ ไหติ อนฺนํปิ ปานํปิ ขชฺชํปิ โกชชํปิ เลยฺยํปิ เปยฺยํปิ นจฺจํปิ คีตมฺปิ วาทิตมฺปิ. อตเถตํ ภิกขเว โฉวนํ, เนตํ นตฺถีติ วทามิ. ตถฺจ โข เอตํ ภิกขเว โฉวนํ ธีนํ คมมํ ปิฏฺฐชฺชนิกํ อนริยํ อนตฺถสฺสณฺหิตํ น นิพฺพิทาย น วิราคาย น นิโรธาย น อุปสมาย น อภิณฺเวยาย น สมฺโพธาย น นิพฺพานาย สํวตฺตติ.

อหฺลจ โข ภิกขเว อริยํ โฉวนํ เทสิสฺสามิ, ยํ โฉวนํ เอกนฺตนิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย อุปสมาย อภิณฺเวยาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตติ, ยํ โฉวนํ อาคมม ชาทิธมฺมา สตฺตา ชาทียา ปริมุจฺจนฺติ, ชราธมฺมา สตฺตา ชราย ปริมุจฺจนฺติ, มรณธมฺมา สตฺตา มรณฺน ปริมุจฺจนฺติ, โสภปริเทวทฺทุกฺขโทมนสฺสุปายาสธมฺมา สตฺตา โสภปริเทวทฺทุกฺขโทมนสฺสุปายาสเหิ ปริมุจฺจนฺติ. ตํ สฺสณฺณ สํวทํ มนสิกโรธ, ภาสิสฺสามีติ. “เอวํ ภาณฺเต”ติ โข เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสฺสโสสุ. ภควา เอตทวโจ:

กตมฺลจ ตํ ภิกขเว อริยํ โฉวนํ, ยํ โฉวนํ^๕ เอกนฺตนิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย อุปสมาย อภิณฺเวยาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตติ, ยํ โฉวนํ อาคมม ชาทิธมฺมา สตฺตา ชาทียา ปริมุจฺจนฺติ, ชราธมฺมา สตฺตา ชราย ปริมุจฺจนฺติ, มรณธมฺมา สตฺตา มรณฺน ปริมุจฺจนฺติ, โสภปริเทวทฺทุกฺขโทมนสฺสุปายาสธมฺมา สตฺตา โสภปริเทวทฺทุกฺขโทมนสฺสุปายาสเหิ ปริมุจฺจนฺติ.

สมฺมาทิฏฺฐิกสฺส ภิกขเว มิจฺฉาทิฏฺฐิ นิทฺโธตา ไหติ. เย จ มิจฺฉาทิฏฺฐิปจฺจยา อนนฺเก ปาปกา อกฺุสลา ธมฺมา สมฺภวฺนฺติ, เต จสฺส นิทฺโธตา ไหนฺติ. สมฺมาทิฏฺฐิปจฺจยา จ อนนฺเก กุสลา ธมฺมา ภาวนาปาริปุรี คจฺจนฺติ.

สมฺมาสงฺกปฺปสฺส ภิกขเว มิจฺฉาสงฺกปฺโป นิทฺโธโต ไหติ... สมฺมาวาจสฺส ภิกขเว มิจฺฉาวาจา นิทฺโธตา ไหติ... สมฺมากมฺมณฺตสฺส ภิกขเว มิจฺฉากมฺมณฺโต นิทฺโธโต ไหติ... สมฺมาอาชีวสฺส ภิกขเว มิจฺฉาอาชีโว นิทฺโธโต ไหติ... สมฺมาวายามสฺส ภิกขเว มิจฺฉาวายาโม นิทฺโธโต ไหติ... สมฺมาสติสฺส ภิกขเว มิจฺฉาสติ นิทฺโธตา ไหติ... สมฺมาสมาธิสฺส ภิกขเว มิจฺฉาสมาธิ นิทฺโธโต ไหติ... สมฺมาภาณิสฺส ภิกขเว มิจฺฉาภาณํ นิทฺโธตํ ไหติ ฯเปฯ

สมฺมาวิมุตฺติสฺส ภิกขเว มิจฺฉาวิมุตฺติ นิทฺโธตา ไหติ. เย จ มิจฺฉาวิมุตฺติปจฺจยา อนนฺเก ปาปกา อกฺุสลา ธมฺมา สมฺภวฺนฺติ. เต จสฺส นิทฺโธตา ไหนฺติ, สมฺมาวิมุตฺติปจฺจยา จ อนนฺเก กุสลา ธมฺมา ภาวนาปาริปุรี คจฺจนฺติ. อิทํ โข ตํ ภิกขเว อริยํ โฉวนํ เอกนฺตนิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย อุปสมาย อภิณฺเวยาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตติ. ยํ โฉวนํ อาคมม ชาทิธมฺมา สตฺตา ชาทียา ปริมุจฺจนฺติ, ชราธมฺมา สตฺตา ชราย ปริมุจฺจนฺติ, มรณธมฺมา สตฺตา มรณฺน ปริมุจฺจนฺติ, โสภปริเทวทฺทุกฺขโทมนสฺสุปายาสธมฺมา สตฺตา โสภปริเทวทฺทุกฺขโทมนสฺสุปายาสเหิ ปริมุจฺจนฺตีติ. สตฺตมํ.

^๕ ฉ.ม. เอตถนฺตเร อยํ ปาโง ทิสฺสติ

๘. ติกิจจกสูตร

[๑๐๘] ติกิจจกา ภิกขเว วิเรจัน เทนติ ปิตตสมุฏฐานานมปิ อาพาธานํ ปฏิฆาตาย เสฆสมุฏฐานานมปิ อาพาธานํ ปฏิฆาตาย วาตสมุฏฐานานมปิ อาพาธานํ ปฏิฆาตาย. อตเถตํ ภิกขเว วิเรจัน, เนตํ นตถิติ วทามิ. ตถจ โข เอตํ ภิกขเว วิเรจัน สมปชชติปิ วิปชชติปิ.

อหญจ โข ภิกขเว อริยํ วิเรจัน เทสิสสามิ, ยํ วิเรจัน สมปชชติเยว, ใน วิปชชติ. ยํ วิเรจัน อาคมม ชาทิธมมา สตตทา ชาทิยา ปริมุจจันติ. ชราธมมา สตตทา ชราย ปริมุจจันติ, มรณธมมา สตตทา มรณน ปริมุจจันติ, โสกปริเทวทุกขโทมนสสุปปายาสธมมา สตตทา โสกปริเทวทุกขโทมนสสุปปายาเสหิ ปริมุจจันติ. ตํ สุณณ, สารุกํ มนสิสิโรธ, ภาสิสสามิติ. “เอวํ ภาณเต”ติ โข เต ภิกขุ ภควโต ปจจสสึ. ภควา เอตทโวจ:

กตมญจ ตํ ภิกขเว อริยํ วิเรจัน, ยํ วิเรจัน สมปชชติเยว, ใน วิปชชติ. ยํ วิเรจัน อาคมม ชาทิธมมา สตตทา ชาทิยา ปริมุจจันติ, ชราธมมา สตตทา ชราย ปริมุจจันติ, มรณธมมา สตตทา มรณน ปริมุจจันติ, โสกปริเทวทุกขโทมนสสุปปายาสธมมา สตตทา โสกปริเทวทุกขโทมนสสุปปายาเสหิ ปริมุจจันติ.

สมมาทิฏฐิภิสส ภิกขเว มิจฉาทิฏฐิ วิริตทา โหติ. เป จ มิจฉาทิฏฐิปัจจยา อนนเก ปาปกา อกุสลา ธมมา สมภวนติ, เต จสส วิริตทา โหติ. สมมาทิฏฐิปัจจยา จ อนนเก กุสลา ธมมา ภาวนาปาริปุรี คจจันติ.

สมมาสงกปปสส ภิกขเว มิจฉาสงกปป วิริโต^๖ โหติ... สมมาวาจสส ภิกขเว มิจฉาวาจา วิริตทา โหติ... สมமாகมมุตสส ภิกขเว มิจฉากมมุต วิริโต โหติ... สมมาอาชีวสส ภิกขเว มิจฉาอาชีโว วิริโต โหติ... สมมาวายามสส ภิกขเว มิจฉาวายาโม วิริโต โหติ... สมมาสติสส ภิกขเว มิจฉาสติ วิริตทา โหติ... สมมาสมาธิสส ภิกขเว มิจฉาสมาธิ วิริโต โหติ... สมมาภาณิสส ภิกขเว มิจฉาภาณํ วิริตํ โหติ ฯเปฯ

สมมาวิมุตติสส ภิกขเว มิจฉาวิมุตติ วิริตทา โหติ. เป จ มิจฉาวิมุตติปัจจยา อนนเก ปาปกา อกุสลา ธมมา สมภวนติ, เต จสส วิริตทา โหติ. สมมาวิมุตติปัจจยา จ อนนเก กุสลา ธมมา ภาวนาปาริปุรี คจจันติ. อิทํ โข ตํ ภิกขเว อริยํ วิเรจัน, ยํ วิเรจัน สมปชชติเยว. ใน วิปชชติ. ยํ วิเรจัน อาคมม ชาทิธมมา สตตทา ชาทิยา ปริมุจจันติ, ชราธมมา สตตทา ชราย ปริมุจจันติ, มรณธมมา สตตทา มรณน ปริมุจจันติ, ฯเปฯ โสกปริเทวทุกขโทมนสสุปปายาสธมมา สตตทา โสกปริเทวทุกขโทมนสสุปปายาเสหิ ปริมุจจันตติ. อญจมนํ.

^๖ ฉ.ม. วิริโต เอวมปริปิ

๙. วมณสูตร

[๑๐๙] ติกิจฉกา ภิกขเว วมณํ เทนติ ปิตตสมุฏฐานานมปิ อาพาธานํ ปฏิฆาตตาย เสมหสมุฏฐานานมปิ อาพาธานํ ปฏิฆาตตาย วาตสมุฏฐานานมปิ อาพาธานํ ปฏิฆาตตาย. อตเถตํ ภิกขเว วมณํ, เนตํ นตถีติ วทามิ. ตถฺย ไช เอตํ ภิกขเว วมณํ สมปชฺชติปิ วิปชฺชติปิ.

อหฺมย ไช ภิกขเว อริยํ วมณํ เทสิสฺสามิ, ยํ วมณํ สมปชฺชติเยว, โน วิปชฺชติ, ยํ วมณํ อาคมฺม ชาตริมฺมา สตฺตา ชาตียา ปริมุจฺจนฺติ, ชฺรารมฺมา สตฺตา ชฺราย ปริมุจฺจนฺติ, มรณมฺมา สตฺตา มรณน ปริมุจฺจนฺติ, โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสธมฺมา สตฺตา โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสเหหิ ปริมุจฺจนฺติ. ตํ สุณฺนาถ ๕เปฯ

กตมฺย ตํ ภิกขเว อริยํ วมณํ, ยํ วมณํ สมปชฺชติเยว โน วิปชฺชติ. ยํ วมณํ อาคมฺม ชาตริมฺมา สตฺตา ชาตียา ปริมุจฺจนฺติ ๕เปฯ โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสธมฺมา สตฺตา โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสเหหิ ปริมุจฺจนฺติ?

สมฺมาทิฏฺฐิกสฺส ภิกขเว มิจฺฉาทิฏฺฐิ วฺนฺตา โหติ. เป จ มิจฺฉาทิฏฺฐิปลฺจฺยา อเนเก ปาปกา อุกฺสลา ธมฺมา สมฺภวนฺติ, เต จสฺส วฺนฺตา โหติ. สมฺมาทิฏฺฐิปลฺจฺยา จ อเนเก กุสลา ธมฺมา ภาวนาปาริปุรี คจฺจนฺติ.

สมฺมาสงฺกปฺปสฺส ภิกขเว มิจฺฉาสงฺกปโป วฺนฺโต โหติ... สมฺมาวาจสฺส ภิกขเว มิจฺฉาวาจา วฺนฺตา โหติ... สมฺมากมฺมฺนตฺส ภิกขเว มิจฺฉากมฺมฺนโต วฺนฺโต โหติ... สมฺมาอาชีวสฺส ภิกขเว มิจฺฉาอาชีโว วฺนฺโต โหติ... สมฺมาวายามสฺส ภิกขเว มิจฺฉาวายาโม วฺนฺโต โหติ... สมฺมาสติสฺส ภิกขเว มิจฺฉาสติ วฺนฺตา โหติ... สมฺมาสมาธิสฺส ภิกขเว มิจฺฉาสมาธิ วฺนฺโต โหติ... สมฺมาภาณิสฺส ภิกขเว มิจฺฉาภาณํ วฺนฺตํ โหติ ๕เปฯ

สมฺมาวิมุตฺติสฺส ภิกขเว มิจฺฉาวิมุตฺติ วฺนฺตา โหติ. เป จ มิจฺฉาวิมุตฺติปลฺจฺยา อเนเก ปาปกา อุกฺสลา ธมฺมา สมฺภวนฺติ, เต จสฺส วฺนฺตา โหติ. สมฺมาวิมุตฺติปลฺจฺยา จ อเนเก กุสลา ธมฺมา ภาวนาปาริปุรี คจฺจนฺติ. อิทํ ไช ตํ ภิกขเว อริยํ วมณํ ยํ วมณํ สมปชฺชติเยว, โน วิปชฺชติ, ยํ วมณํ อาคมฺม ชาตริมฺมา สตฺตา ชาตียา ปริมุจฺจนฺติ, ชฺรารมฺมา สตฺตา ชฺราย ปริมุจฺจนฺติ, มรณมฺมา สตฺตา มรณน ปริมุจฺจนฺติ, โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสธมฺมา สตฺตา โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสเหหิ ปริมุจฺจนฺติ. นวมํ.

๑๐. นิทฺธมนียสูตร

[๑๑๐] ทสฺยิเม ภิกขเว นิทฺธมนียา ธมฺมา. กตเม ทส? สมฺมาทิฏฺฐิกสฺส ภิกขเว มิจฺฉาทิฏฺฐิ นิทฺธนฺตา โหติ. เป จ มิจฺฉาทิฏฺฐิปลฺจฺยา อเนเก ปาปกา อุกฺสลา ธมฺมา สมฺภวนฺติ, เต จสฺส นิทฺธนฺตา โหติ. สมฺมาทิฏฺฐิปลฺจฺยา จ อเนเก กุสลา ธมฺมา ภาวนา ปาริปุรี คจฺจนฺติ

สมฺมาสงฺกปฺปสฺส ภิกขเว มิจฺฉาสงฺกปโป นิทฺธนฺโต โหติ... สมฺมาวาจสฺส ภิกขเว มิจฺฉาวาจา นิทฺธนฺตา โหติ... สมฺมากมฺมฺนตฺส ภิกขเว มิจฺฉากมฺมฺนโต นิทฺธนฺโต โหติ...

สมาอาชีวสฺส ภิกฺขเว มิจฺฉาอาชีโว นิทฺธนโต โหติ... สมาวายามสฺส ภิกฺขเว
มิจฺฉาวายาโม นิทฺธนโต โหติ... สมาสติสฺส ภิกฺขเว มิจฺฉาสติ นิทฺธนตา โหติ...
สมาสมาธิสฺส ภิกฺขเว มิจฺฉาสมาธิ นิทฺธนโต โหติ... สมาภาณิสฺส ภิกฺขเว มิจฺฉาภาณํ
นิทฺธนโต โหติ...

สมาวิมุตติสฺส ภิกฺขเว มิจฺฉาวิมุตติ นิทฺธนตา โหติ. เย จ มิจฺฉาวิมุตติปจฺจยา
อนนเก ปาปกา อกุสลา ญฺมมา สมฺภวณฺติ, เต จสฺส นิทฺธนตา โหณฺติ. สมาวิมุตติปจฺจยา จ
อนนเก กุสลา ญฺมมา ภาวนาปาริปุรํ คจฺฉนฺติ. อิมे โข ภิกฺขเว ทส นิทฺธมนํเญยา ญฺมมาติ.
ทสมํ.

๑๑. ปจฺมอเสขสฺสตุต

[๑๑๑] อถปิ อญฺญตโร ภิกฺขุ เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ
อภิวาทเตวา เอกมณฺตํ นิสํสี, เอกมณฺตํ นิสินฺโน โข โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ:

“อเสโข อเสโข”ติ ภนฺเต วุจฺจติ, กิตฺตาวตฺตา ภนฺเต นุ โข ภนฺเต ภิกฺขุ อเสโข โหตีติ?
อิธ ภิกฺขุ ภิกฺขุ อเสขาย สมฺมาทิฏฺฐิยา สมฺนฺนาคโต โหติ, อเสเชน สมฺมาสงฺกปฺเป
สมฺนฺนาคโต โหติ, อเสขาย สมฺมาวจา ย สมฺนฺนาคโต โหติ, อเสเชน สมฺมากมฺมณฺเตน
สมฺนฺนาคโต โหติ, อเสเชน สมาอาชีเวน สมฺนฺนาคโต โหติ, อเสเชน สมาวายาเม
สมฺนฺนาคโต โหติ, อเสขาย สมาสติยา สมฺนฺนาคโต โหติ, อเสเชน สมาสมาธิ
สมฺนฺนาคโต โหติ, อเสเชน สมาภาณเณ สมฺนฺนาคโต โหติ, อเสขาย สมาวิมุตติยา
สมฺนฺนาคโต โหติ. เอวํ โข ภิกฺขุ ภิกฺขุ อเสโข โหตีติ. เอกาทสมํ.

๑๒. ทุตฺติยอเสขสฺสตุต

[๑๑๒] ทสยิมе ภิกฺขเว อเสขิยา ญฺมมา. กตเม ทส? อเสขา สมฺมาทิฏฺฐิ อเสโข
สมฺมาสงฺกปโป อเสขา สมฺมาวจา อเสโข สมฺมากมฺมณโต อเสโข สมาอาชีโว อเสโข
สมาวายาโม อเสขา สมาสติ อเสโข สมาสมาธิ อเสโข สมาภาณํ อเสขา
สมาวิมุตติ. อิมе โข ภิกฺขเว ทส อเสขิยา ญฺมมาติ. ทฺวาทสมํ.

๓. มิจฉัตตสูตร ว่าด้วยมิจฉัตตธรรม

[๑๐๓] ภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยมิจฉัตตธรรม(ธรรมที่ผิด) จึงมีการพลาดจากสวรรค์และมรรคผล ไม่มีการบรรลุสวรรค์และมรรคผล

เพราะอาศัยมิจฉัตตธรรมอย่างไร จึงมีการพลาดจากสวรรค์และมรรคผล ไม่มีการบรรลุสวรรค์และมรรคผล

คือ ผู้มีมิจฉาทิฏฐิ(เห็นผิด) ย่อมมีมิจฉาสังกัปปะ(ดำริผิด)

ผู้มีมิจฉาสังกัปปะ ย่อมมีมิจฉาวาจา(เจรจาผิด)

ผู้มีมิจฉาวาจา ย่อมมีมิจฉากัมมันตะ(กระทำผิด)

ผู้มีมิจฉากัมมันตะ ย่อมมีมิจฉาอาชีวะ(เลี้ยงชีพผิด)

ผู้มีมิจฉาอาชีวะ ย่อมมีมิจฉาวายามะ(พยายามผิด)

ผู้มีมิจฉาวายามะ ย่อมมีมิจฉาสติ(ระลึกผิด)

ผู้มีมิจฉาสติ ย่อมมีมิจฉาสมาธิ(ตั้งจิตมั่นผิด)

ผู้มีมิจฉาสมาธิ ย่อมมีมิจฉาญาณะ(รู้ผิด)

ผู้มีมิจฉาญาณะ ย่อมมีมิจฉาวิมุตติ(หลุดพ้นผิด)

ภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยมิจฉัตตธรรมอย่างนี้แล จึงมีการพลาดจากสวรรค์และมรรคผล ไม่มีการบรรลุสวรรค์และมรรคผล

ภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยสัมมัตตธรรม(ธรรมที่ถูก) จึงมีการบรรลุสวรรค์ และมรรคผล ไม่มีการพลาดจากสวรรค์และมรรคผล

เพราะอาศัยสัมมัตตธรรมอย่างไร จึงมีการบรรลุสวรรค์และมรรคผล ไม่มีการพลาดจากสวรรค์และมรรคผล

คือ ผู้มีสัมมาทิฏฐิ(เห็นชอบ) ย่อมมีสัมมาสังกัปปะ(ดำริชอบ)

ผู้มีสัมมาสังกัปปะ ย่อมมีสัมมาวาจา(เจรจาชอบ)

ผู้มีสัมมาวาจา ย่อมมีสัมมากัมมันตะ(กระทำชอบ)

ผู้มีสัมมากัมมันตะ ย่อมมีสัมมาอาชีวะ(เลี้ยงชีพชอบ)

ผู้มีสัมมาอาชีวะ ย่อมมีสัมมาวายามะ(พยายามชอบ)

ผู้มีสัมมาวายามะ ย่อมมีสัมมาสติ(ระลึกชอบ)

ผู้มีสัมมาสติ ย่อมมีสัมมาสมาธิ(ตั้งจิตมั่นชอบ)

ผู้มีสัมมาสมาธิ ย่อมมีสัมมาญาณะ(รู้ชอบ)

ผู้มีสัมมาญาณะ ย่อมมีสัมมาวิมุตติ(หลุดพ้นชอบ)

ภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยสัมมัตตธรรมอย่างนี้แล จึงมีการบรรลุสวรรค์และมรรคผล ไม่มีการพลาดจากสวรรค์และมรรคผล

มิจฉัตตสูตรที่ ๓ จบ

๔. พิชสูตร

ว่าด้วยบุคคลเปรียบเหมือนเมล็ดพืช

[๑๐๔] ภิกษุทั้งหลาย กายกรรมที่ถือปฏิบัติให้บริบูรณ์ตามสมควรแก่ทิวฐิ(ความเห็น) วชิกรรมที่ถือปฏิบัติให้บริบูรณ์ตามสมควรแก่ทิวฐิ มโนกรรมที่ถือปฏิบัติให้บริบูรณ์ตามสมควรแก่ทิวฐิ เจตนา ความปรารถนา ความตั้งใจ และสังขารทั้งหลายของบุคคลผู้มีมิจา ทิวฐิ มิจาสังกัปปะ มิจาวาจา มิจากัมมันตะ มิจาอาชีวะ มิจาวายามะ มิจาสติ มิจาสมาธิ มิจาญาณะ และมิจาวิมุตติ ธรรมทั้งหมดนั้น ย่อมเป็นไปเพื่อผลที่ไม่น่าปรารถนา ไม่น่าใคร ไม่น่าพอใจ ไม่เกื้อกูล เป็นทุกข์ ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะทิวฐิเลวทราม

กายกรรมที่ถือปฏิบัติให้บริบูรณ์ตามสมควรแก่ทิวฐิ ... ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะทิวฐิเลวทราม เปรียบเหมือนเมล็ดสะเดา เมล็ดบวบขม หรือเมล็ดน้ำเต้าขมที่บุคคลเพาะไว้ในดินชุ่มชื้น รสดินและรสน้ำที่มันดูดซับเอาไว้ทั้งหมดย่อมเป็นไปเพื่อความเป็นของขม เผ็ด ร้อน ไม่น่ายินดี ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะเมล็ดสะเดาเป็นต้นนั้นแล

กายกรรมที่ถือปฏิบัติให้บริบูรณ์ตามสมควรแก่ทิวฐิ วชิกรรมที่ถือปฏิบัติให้ บริบูรณ์ตามสมควรแก่ทิวฐิ มโนกรรมที่ถือปฏิบัติให้บริบูรณ์ตามสมควรแก่ทิวฐิ เจตนา ความปรารถนา ความตั้งใจ และสังขารทั้งหลายของบุคคลผู้มีสัมมาทิวฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ สัมมาญาณะ และสัมมาวิมุตติ ธรรมทั้งหมดนั้นย่อมเป็นไปเพื่อผลที่ น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ เกื้อกูล เป็นสุข ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะทิวฐิดี

กายกรรมที่ถือปฏิบัติให้บริบูรณ์ตามสมควรแก่ทิวฐิ ... ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะทิวฐิดี เปรียบเหมือนพันธุ์อ้อย พันธุ์ข้าวสาลี หรือเมล็ดจันทน์ที่บุคคลเพาะไว้ในดินชุ่มชื้น รสดินและรสน้ำที่มันดูดซับเอาไว้ทั้งหมดย่อมเป็นไปเพื่อความเป็นของ หวาน น่าอร่อย น่าชื่นใจ ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะพันธุ์อ้อยเป็นต้นนั้นดี

พิชสูตรที่ ๔ จบ

๕. วิชาสูตร

ว่าด้วยวิชา

[๑๐๕] ภิกษุทั้งหลาย อวิชา(ความไม่รู้แจ้ง)เป็นประธานแห่งการเข้าถึงอกุศลธรรม อหิริ(ความไม่อายบาป) อนินตตัปปะ(ความไม่กลัวบาป) ก็มีตามมาด้วย

๑. ผู้มีอวิชาไม่เห็นแจ้ง ย่อมมีมิจาทิวฐิ
๒. ผู้มีมิจาทิวฐิ ย่อมมีมิจาสังกัปปะ
๓. ผู้มีมิจาสังกัปปะ ย่อมมีมิจาวาจา
๔. ผู้มีมิจาวาจา ย่อมมีมิจากัมมันตะ
๕. ผู้มีมิจากัมมันตะ ย่อมมีมิจาอาชีวะ
๖. ผู้มีมิจาอาชีวะ ย่อมมีมิจาวายามะ

๗. ผู้มีมิจฉาวายามะ ย่อมมีมิจฉาสติ
๘. ผู้มีมิจฉาสติ ย่อมมีมิจฉาสมาธิ
๙. ผู้มีมิจฉาสมาธิ ย่อมมีมิจฉาญาณะ
๑๐. ผู้มีมิจฉาญาณะ ย่อมมีมิจฉาวิมุตติ

ภิกษุทั้งหลาย วิชชา(ความรู้แจ้ง)เป็นประธานแห่งการเข้าถึงกุศลธรรมทั้งหลาย
หิริ(ความอายบาป)และโอตตปปะ(ความกลัวบาป) ก็มีตามมาด้วย

๑. ผู้มีวิชาเห็นแจ้ง ย่อมมีสัมมาทิฐิ
๒. ผู้มีสัมมาทิฐิ ย่อมมีสัมมาสังกัปปะ
๓. ผู้มีสัมมาสังกัปปะ ย่อมมีสัมมาวาจา
๔. ผู้มีสัมมาวาจา ย่อมมีสัมமாகัมมันตะ
๕. ผู้มีสัมமாகัมมันตะ ย่อมมีสัมมาอาชีวะ
๖. ผู้มีสัมมาอาชีวะ ย่อมมีสัมมาวายามะ
๗. ผู้มีสัมมาวายามะ ย่อมมีสัมมาสติ
๘. ผู้มีสัมมาสติ ย่อมมีสัมมาสมาธิ^๗
๙. ผู้มีสัมมาสมาธิ ย่อมมีสัมมาญาณะ
๑๐. ผู้มีสัมมาญาณะ ย่อมมีสัมมาวิมุตติ

วิชาสูตรที่ ๕ จบ

๖. นิชชรสสูตร

ว่าด้วยเหตุแห่งความเสื่อม

[๑๐๖] ภิกษุทั้งหลาย เหตุแห่งความเสื่อม ๑๐ ประการนี้

เหตุแห่งความเสื่อม ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เมื่อมีสัมมาทิฐิ มิจฉาทิฐิย่อมเสื่อมไป บาปอกุศลธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะมิจฉาทิฐิเป็นปัจจัยย่อมเสื่อมไป และกุศลธรรมเป็นอันมาก ย่อมถึงความเจริญเต็มที่เพราะสัมมาทิฐิเป็นปัจจัย
๒. เมื่อมีสัมมาสังกัปปะ มิจฉาสังกัปปะย่อมเสื่อมไป บาปอกุศลธรรมเป็น อันมากที่เกิดขึ้นเพราะมิจฉาสังกัปปะเป็นปัจจัยย่อมเสื่อมไป และกุศลธรรมเป็นอันมากย่อมถึงความเจริญเต็มที่เพราะสัมมาสังกัปปะเป็นปัจจัย
๓. เมื่อมีสัมมาวาจา มิจฉาวาจาย่อมเสื่อมไป บาปอกุศลธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะมิจฉาวาจาเป็นปัจจัยย่อมเสื่อมไป และกุศลธรรมเป็นอันมากย่อมถึงความเจริญเต็มที่เพราะสัมมาวาจาเป็นปัจจัย

^๗ ดูเทียบ ส.มหา. (ไทย) ๑๙/๑/๒

๔. เมื่อมีสัมมากัมมันตะ มิจจกัมมันตะย่อมเสื่อมไป บาปอกุศลธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะมิจจกัมมันตะเป็นปัจจัยย่อมเสื่อมไป และกุศลธรรมเป็นอันมากย่อมถึงความเจริญเต็มที่เพราะสัมมากัมมันตะเป็น ปัจจัย

๕. เมื่อมีสัมมาอาชีวะเป็นปัจจัย มิจจอาชีวะย่อมเสื่อมไป บาปอกุศลธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะมิจจอาชีวะเป็นปัจจัยย่อมเสื่อมไป และ กุศลธรรมเป็นอันมากย่อมถึงความเจริญเต็มที่เพราะสัมมาอาชีวะเป็น ปัจจัย

๖. เมื่อมีสัมมาวายามะ มิจจวายามะย่อมเสื่อมไป บาปอกุศลธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะมิจจวายามะเป็นปัจจัยย่อมเสื่อมไป และกุศลธรรม เป็นอันมากย่อมถึงความเจริญเต็มที่เพราะสัมมาวายามะเป็นปัจจัย

๗. เมื่อมีสัมมาสติ มิจจาสติย่อมเสื่อมไป บาปอกุศลธรรมเป็นอันมาก ที่เกิดขึ้นเพราะมิจจาสติเป็นปัจจัยย่อมเสื่อมไป และกุศลธรรมเป็นอันมาก ย่อมถึงความเจริญเต็มที่เพราะสัมมาสติเป็นปัจจัย

๘. เมื่อมีสัมมาสมาธิ มิจจสมาธิย่อมเสื่อมไป บาปอกุศลธรรมเป็นอันมาก ที่เกิดขึ้นเพราะมิจจสมาธิเป็นปัจจัยย่อมเสื่อมไป และกุศลธรรมเป็นอัน มากย่อมถึงความเจริญเต็มที่เพราะสัมมาสมาธิเป็นปัจจัย

๙. เมื่อมีสัมมาญาณะ มิจจญาณะย่อมเสื่อมไป บาปอกุศลธรรมเป็นอัน มากที่เกิดขึ้นเพราะมิจจญาณะเป็นปัจจัยย่อมเสื่อมไป และกุศลธรรมเป็นอันมากย่อมถึงความเจริญเต็มที่เพราะสัมมาญาณะเป็นปัจจัย

๑๐. เมื่อมีสัมมาวิมุตติ มิจจวิมุตติย่อมเสื่อมไป บาปอกุศลธรรมเป็นอันมาก ที่เกิดขึ้นเพราะมิจจวิมุตติเป็นปัจจัยย่อมเสื่อมไป และกุศลธรรมเป็นอัน มากย่อมถึงความเจริญเต็มที่เพราะสัมมาวิมุตติเป็นปัจจัย

ภิกษุทั้งหลาย เหตุแห่งความเสื่อม ๑๐ ประการนี้แล

นิชชรสสูตรที่ ๖ จบ

๗. โธวนสูตร

ว่าด้วยธรรมเนียมการล้างกระดูกผู้ตาย

[๑๐๗] ภิกษุทั้งหลาย ในทักขิณาชนบท มีธรรมเนียมการล้างกระดูกของ ญาติผู้ตาย ในธรรมเนียมการล้างกระดูกนั้น มีข้าวบ้าง น้ำบ้าง ของเคี้ยวบ้าง ของ บริโภคบ้าง เครื่องลืบบ้าง เครื่องดื่มบ้าง การฟ้อนรำบ้าง เพลงขับบ้าง การประโคมบ้าง ธรรมเนียมการล้างนี้มีอยู่ เรามิได้กล่าวว่าไม่มี แต่การล้างนั้นแลเป็นของเลว เป็นของชาวบ้าน เป็นของ ปุถุชนไม่เป็นของพระอริยะ ไม่มีประโยชน์ไม่เป็นไปเพื่อ ความเบื่อหน่าย เพื่อคลายกำหนด เพื่อดับ เพื่อสงบระงับ เพื่อรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพาน

เราจักแสดงการล้างอันเป็นของพระอริยะที่เป็นไปเพื่อความเบื่อหน่ายอย่างที่สุด เพื่อคลายกำหนด เพื่อดับ เพื่อสงบระงับ เพื่อรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพาน ซึ่งสัตว์ทั้งหลายผู้มี

ชาติ(ความเกิด)เป็นธรรมดาอาศัยแล้วย่อมพ้นจากชาติ ผู้มีชรา(ความแก่)เป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากชรา ผู้มีมรณะ(ความตาย)เป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากมรณะ ผู้มีโสกะ(ความโศก) ปริเทวะ(ความร่ำไร) ทุกข์(ความทุกข์กาย) โทมนัส(ความทุกข์ใจ) และอุปายาส(ความคับแค้นใจ)เป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากโสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาส เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

การล้างอันเป็นของพระอริยะที่เป็นไปเพื่อความเบื่อหน่ายอย่างที่สุด เพื่อคลายกำหนด เพื่อดับ เพื่อสงบระงับ เพื่อยุติ เพื่อดำรง เพื่อนิพพานซึ่งสัตว์ทั้งหลาย ผู้มีชาติเป็นธรรมดาอาศัยแล้วย่อมพ้นจากชาติ ผู้มีชราเป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากชรา ผู้มีมรณะเป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากมรณะ ผู้มีโสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาสเป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากโสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาส เป็น อย่างไร คือ

๑. ผู้มีสัมมาทิฐิ ย่อมล้างมิจฉาทิฐิได้ ล้างบาปอกุศลธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะมิจฉาทิฐิเป็นปัจจัยได้ และกุศลธรรมเป็นอันมากย่อมถึงความเจริญเต็มที่เพราะสัมมาทิฐิเป็นปัจจัย

๒. ผู้มีสัมมาสังกัปปะ ย่อมล้างมิจฉาสังกัปปะได้ ...

๓. ผู้มีสัมมาวาจา ย่อมล้างมิจฉาวาจาได้ ...

๔. ผู้มีสัมมากัมมันตะ ย่อมล้างมิจฉากัมมันตะได้ ...

๕. ผู้มีสัมมาอาชีวะ ย่อมล้างมิจฉาอาชีวะได้ ...

๖. ผู้มีสัมมาวายามะ ย่อมล้างมิจฉาวายามะได้ ...

๗. ผู้มีสัมมาสติ ย่อมล้างมิจฉาสติได้ ...

๘. ผู้มีสัมมาสมาธิ ย่อมล้างมิจฉาสมาธิได้ ...

๙. ผู้มีสัมมาญาณะ ย่อมล้างมิจฉาญาณะได้ ...

๑๐. ผู้มีสัมมาวิมุตติ ย่อมล้างมิจฉาวิมุตติได้ ล้างบาปอกุศลธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะมิจฉาวิมุตติเป็นปัจจัยได้ และกุศลธรรมเป็นอันมากย่อมถึงความเจริญเต็มที่เพราะสัมมาวิมุตติเป็นปัจจัย

ภิกษุทั้งหลาย การล้างอันเป็นของพระอริยะนี้แล ที่เป็นไปเพื่อความเบื่อหน่ายอย่างที่สุด เพื่อคลายกำหนด เพื่อดับ เพื่อสงบ เพื่อยุติ เพื่อดำรง เพื่อนิพพาน ซึ่งสัตว์ทั้งหลายผู้มีชาติเป็นธรรมดาอาศัยแล้วย่อมพ้นจากชาติ ผู้มีชราเป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากชรา ผู้มีมรณะเป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากมรณะ ผู้มีโสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาสเป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากโสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส และ อุปายาส

โถวนสูตรที่ ๗ จบ

๘. ดิถีจกสูตร

ว่าด้วยแพทย์ให้ยาระบาย

[๑๐๘] ภิกษุทั้งหลาย แพทย์ทั้งหลายยอมให้ยาระบาย เพื่อบำบัดอาพาธอันมีดีเป็น สมภูฐานบ้าง มีเสลดเป็นสมภูฐานบ้าง มีลมเป็นสมภูฐานบ้าง ยาระบายนี้มีอยู่ เรามีได้กล่าว ว่าไม่มี แต่ยาระบายนี้แล ใช้ได้ผลบ้าง ไม่ได้ผลบ้าง

เราจักแสดงยาระบายอันเป็นของพระอริยะที่ใช้ได้ผลแน่นอน มิใช่ไร้ผล ซึ่ง สัตว์ทั้งหลายผู้มีชาติเป็นธรรมดาอาศัยแล้วย่อมพ้นจากชาติ ผู้มีชราเป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากชรา ผู้มีมรณะเป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากมรณะ ผู้มีโสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาสเป็น ธรรมดา ย่อมพ้นจากโสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส และ อุปายาสได้ เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจ ให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

ยาระบายอันเป็นของพระอริยะที่ใช้ได้ผลแน่นอน มิใช่ไร้ผล ซึ่งสัตว์ทั้งหลายผู้มีชาติ เป็นธรรมดาอาศัยแล้วย่อมพ้นจากชาติ ผู้มีชราเป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากชรา ผู้มีมรณะเป็น ธรรมดา ย่อมพ้นจากมรณะ ผู้มีโสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส และ อุปายาสเป็นธรรมดา ย่อม พ้นจากโสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาสได้ เป็นอย่างไร คือ

๑. ผู้มีสัมมาทิฐิ ย่อมระบายนิจจาทิฐิได้ ระบายนปอกุศลธรรมเป็นอันมาก ที่เกิดขึ้นเพราะนิจจาทิฐิเป็นปัจจัยได้ และกุศลธรรมเป็นอันมาก ย่อมถึงความเจริญเต็มที่ เพราะสัมมาทิฐิเป็นปัจจัย

๒. ผู้มีสัมมาสังกัปปะ ย่อมระบายนิจจาสังกัปปะได้ ...

๓. ผู้มีสัมมาวาจา ย่อมระบายนิจจาวาจาได้ ...

๔. ผู้มีสัมมากัมมันตะ ย่อมระบายนิจจากัมมันตะได้ ...

๕. ผู้มีสัมมาอาชีวะ ย่อมระบายนิจจาอาชีวะได้ ...

๖. ผู้มีสัมมาวายามะ ย่อมระบายนิจจาวายามะได้ ...

๗. ผู้มีสัมมาสติ ย่อมระบายนิจจาสติได้ ...

๘. ผู้มีสัมมาสมาธิ ย่อมระบายนิจจาสมาธิได้ ...

๙. ผู้มีสัมมาญาณะ ย่อมระบายนิจจาญาณะได้ ...

๑๐. ผู้มีสัมมาวิมุตติ ย่อมระบายนิจจาวิมุตติได้ ระบายนปอกุศลธรรมเป็นอัน มากที่เกิดขึ้นเพราะนิจจาวิมุตติเป็นปัจจัยได้ และกุศลธรรมเป็นอัน มากย่อมถึงความเจริญ เต็มที่เพราะสัมมาวิมุตติเป็นปัจจัย

ภิกษุทั้งหลาย ยาระบายอันเป็นของพระอริยะนี้แลที่ใช้ได้ผลแน่นอน มิใช่ไร้ผล ซึ่ง สัตว์ทั้งหลายผู้มีชาติเป็นธรรมดาอาศัยแล้วย่อมพ้นจากชาติ ผู้มีชราเป็นธรรมดา ย่อมพ้นจาก ชรา ผู้มีมรณะเป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากมรณะ ผู้มีโสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาส เป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากโสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัสและ อุปายาสได้

ดิถีจกสูตรที่ ๘ จบ

๙. วมณสูตร

ว่าด้วยแพทย์ให้ยาสำรอง

[๑๐๙] ภิกษุทั้งหลาย แพทย์ทั้งหลายย่อมให้ยาสำรอง เพื่อบำบัดอาพาธอันมีดีเป็น สมภูฐานบ้าง มีเสลดเป็นสมภูฐานบ้าง มีลมเป็นสมภูฐานบ้าง ยาสำรองนี้มีอยู่ เรามีได้กล่าว ว่าไม่มี แต่ยาสำรองนี้แล ใช้ได้ผลบ้าง ไม่ได้ผลบ้าง

เราจักแสดงยาสำรองอันเป็นของพระอริยะที่ใช้ได้ผลแน่นอน มิใช่ไร้ผล ซึ่งสัตว์ทั้งหลายผู้มีชาติเป็นธรรมดาอาศัยแล้วย่อมพ้นจากชาติ ผู้มีชราเป็นธรรมดาอย่าอมพ้นจากชรา ผู้มีมรณะเป็นธรรมดาอย่าอมพ้นจากมรณะ ผู้มีโสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาสเป็น ธรรมดาอย่าอมพ้นจากโสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส และ อุปายาสได้ เธอทั้งหลายจงฟัง ชลฯ^๘

ยาสำรองอันเป็นของพระอริยะที่ใช้ได้ผลแน่นอน มิใช่ไร้ผล ซึ่งสัตว์ทั้งหลายผู้มีชาติ เป็นธรรมดาอาศัยแล้วย่อมพ้นจากชาติ ชลฯ ผู้มีโสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาส เป็นธรรมดาอย่าอมพ้นจากโสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาสได้ เป็นอย่างไร คือ

๑. ผู้มีสัมมาทิฐิ ย่อมสำรองมิจฉาทิฐิได้ สำรอกบาปอกุศลธรรมเป็น อัน มากที่เกิดขึ้นเพราะมิจฉาทิฐิเป็นปัจจัยได้ และกุศลธรรมเป็นอันมาก ย่อมถึงความเจริญ เต็มที่เพราะสัมมาทิฐิเป็นปัจจัย

๒. ผู้มีสัมมาสังกัปปะ ย่อมสำรองมิจฉาสังกัปปะได้ ...

๓. ผู้มีสัมมาวาจา ย่อมสำรองมิจฉาวาจาได้ ...

๔. ผู้มีสัมมากัมมันตะ ย่อมสำรองมิจฉากัมมันตะได้ ...

๕. ผู้มีสัมมาอาชีวะ ย่อมสำรองมิจฉาอาชีวะได้ ...

๖. ผู้มีสัมมาวายามะ ย่อมสำรองมิจฉาวายามะได้ ...

๗. ผู้มีสัมมาสติ ย่อมสำรองมิจฉาสติได้ ...

๘. ผู้มีสัมมาสมาธิ ย่อมสำรองมิจฉาสมาธิได้ ...

๙. ผู้มีสัมมาญาณะ ย่อมสำรองมิจฉาญาณะได้ ชลฯ

๑๐. ผู้มีสัมมาวิมุตติ ย่อมสำรองมิจฉาวิมุตติได้ สำรอกบาปอกุศลธรรมเป็นอัน มากที่เกิดขึ้นเพราะมิจฉาวิมุตติเป็นปัจจัยได้ และกุศลธรรมเป็นอัน มากย่อมถึงความเจริญ เต็มที่เพราะสัมมาวิมุตติเป็นปัจจัย

ภิกษุทั้งหลาย ยาสำรองอันเป็นของพระอริยะนี้แล ที่ใช้ได้ผลแน่นอน มิใช่ไร้ผล ซึ่ง สัตว์ทั้งหลายผู้มีชาติเป็นธรรมดาอาศัยแล้วย่อมพ้นจากชาติ ผู้มีชราเป็นธรรมดาอย่าอมพ้นจาก ชรา ผู้มีมรณะเป็นธรรมดาอย่าอมพ้นจากมรณะ ผู้มีโสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาส เป็นธรรมดาอย่าอมพ้นจากโสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส และ อุปายาสได้

วมณสูตรที่ ๙ จบ

⁸ ดูความเต็มในข้อ ๑๐๘

๑๐. นิทมนิยสูตร

ว่าด้วยธรรมอันบุคคลพึงกำจัด

[๑๑๐] ภิกษุทั้งหลาย ธรรมอันบุคคลพึงกำจัด ๑๐ ประการนี้

ธรรมอันบุคคลพึงกำจัด ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ผู้มีสัมมาทิฐิ ย่อมกำจัดมิจฉาทิฐิได้ กำจัดบาปอกุศลธรรมเป็น อันมากที่เกิดขึ้นเพราะมิจฉาทิฐิเป็นปัจจัยได้ และกุศลธรรมเป็นอันมาก ย่อมถึงความเจริญเต็มที่เพราะสัมมาทิฐิเป็นปัจจัย

๒. ผู้มีสัมมาสังกัปปะ ย่อมกำจัดมิจฉาสังกัปปะได้ ...

๓. ผู้มีสัมมาวาจา ย่อมกำจัดมิจฉาวาจาได้ ...

๔. ผู้มีสัมมากัมมันตะ ย่อมกำจัดมิจฉากัมมันตะได้ ...

๕. ผู้มีสัมมาอาชีวะ ย่อมกำจัดมิจฉาอาชีวะได้ ...

๖. ผู้มีสัมมาวายามะ ย่อมกำจัดมิจฉายายามะได้ ...

๗. ผู้มีสัมมาสติ ย่อมกำจัดมิจฉาสติได้ ...

๘. ผู้มีสัมมาสมาธิ ย่อมกำจัดมิจฉาสมาธิได้ ...

๙. ผู้มีสัมมาญาณะ ย่อมกำจัดมิจฉาญาณะได้ ...

๑๐. ผู้มีสัมมาวิมุตติ ย่อมกำจัดมิจฉาวิมุตติได้ กำจัดบาปอกุศลธรรมเป็น อันมากที่เกิดขึ้นเพราะมิจฉาวิมุตติเป็นปัจจัยเสียได้ และกุศลธรรม เป็นอันมากย่อมถึงความเจริญเต็มที่เพราะสัมมาวิมุตติเป็นปัจจัย

ภิกษุทั้งหลาย ธรรมอันบุคคลพึงกำจัด ๑๐ ประการนี้แล

นิทมนิยสูตรที่ ๑๐ จบ

๑๑. ปฐมอเสขสูตร

ว่าด้วยพระอเสขะ สูตรที่ ๑

[๑๑๑] ครั้งนั้น ภิกษุรูปหนึ่งเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวาย อภิวาท แล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ที่เรียกว่า “อเสขะ อเสขะ” นี้ ภิกษุเป็นพระอเสขะด้วยเหตุเพียงเท่าไรหนอ พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้ประกอบด้วยสัมมาทิฐิที่เป็นอเสขะ

๒. เป็นผู้ประกอบด้วยสัมมาสังกัปปะที่เป็นอเสขะ

๓. เป็นผู้ประกอบด้วยสัมมาวาจาที่เป็นอเสขะ

๔. เป็นผู้ประกอบด้วยสัมมากัมมันตะที่เป็นอเสขะ

๕. เป็นผู้ประกอบด้วยสัมมาอาชีวะที่เป็นอเสขะ

๖. เป็นผู้ประกอบด้วยสัมมาวายามะที่เป็นอเสขะ

๗. เป็นผู้ประกอบด้วยสัมมาสติที่เป็นอเสขะ
 ๘. เป็นผู้ประกอบด้วยสัมมาสมาธิที่เป็นอเสขะ
 ๙. เป็นผู้ประกอบด้วยสัมมาญาณะ^๙ที่เป็นอเสขะ
 ๑๐. เป็นผู้ประกอบด้วยสัมมาวิมุตติที่เป็นอเสขะ
- ภิกษุ ภิกษุเป็นพระอเสขะ อย่างนี้แล”

ปฐมอเสขสูตรที่ ๑๑ จบ

๑๒. ทุตติยอเสขสูตร ว่าด้วยพระอเสขะ สูตรที่ ๒

[๑๑๒] ภิกษุทั้งหลาย ธรรมที่เป็นอเสขะ^{๑๐} ๑๐ ประการนี้
ธรรมที่เป็นอเสขะ ๑๐ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. สัมมาทิฐิที่เป็นอเสขะ	๒. สัมมาสังกัปปะที่เป็นอเสขะ
๓. สัมมาวาจาที่เป็นอเสขะ	๔. สัมมากัมมันตะที่เป็นอเสขะ
๕. สัมมาอาชีวะที่เป็นอเสขะ	๖. สัมมาวายามะที่เป็นอเสขะ
๗. สัมมาสติที่เป็นอเสขะ	๘. สัมมาสมาธิที่เป็นอเสขะ
๙. สัมมาญาณะที่เป็นอเสขะ	๑๐. สัมมาวิมุตติที่เป็นอเสขะ
- ภิกษุทั้งหลาย ธรรมที่เป็นของพระอเสขะ ๑๐ ประการนี้แล

ทุตติยอเสขสูตรที่ ๑๒ จบ

^๙ สัมมาญาณะ ใน สูตรนี้หมายถึงสัมมาทิฐินั่นเอง ท่านตรัสไว้เพื่อให้องค์ธรรมครบบริบูรณ์ และธรรมทั้งหมดนี้ เป็นธรรมชั้น
อรหัตตผล (อง.ทสก.อ. (บาลี) ๓/๑๑๑/๓๗๓)

^{๑๐} อเสขะ หมายถึงธรรมระดับโลกุตระของพระอเสขะ คือพระอรหันตชีณาสพ ในสูตรนี้ พระผู้มีพระภาคตรัสธรรมนี้สำหรับพระ
ชีณาสพเท่านั้น (อง.ทสก.อ. (บาลี) ๓/๑๒/๓๒๐, ๓/๑๑๒/๓๗๔)